

La pluja de paper de Sant Jordi

Vicent Berenguer

En la Festa de Sant Jordi hi ha molts actes importants que estan regulats en el programa oficial, és una llista on no hi pot faltar el trasllat del patró, el volteig de campanes, l'ofrena, l'Angelus, l'entrada, el cercavila, les dianes, etc. Però hi ha actes o coses que potser no figuren mai en el programa i està bé que així siga. Algunes d'aquestes coses es podrien considerar secundàries, però tenen la seua essència i es troben perfectament integrades en la lògica de la festa.

Una és la pluja de paperets de colors que cau a l'el·lida de la missa major de Sant Jordi, un moment ple de màgia i seducció. Crec que no s'anuncia en cap programa que haja de produir-se aquesta classe de pluja cada 23 d'abril, i segurament ja plou paper des de fa molts i molts anys. Es un acte que agrada, per descomptat, als xiquets, i igualment als adults, perquè quan apareixen les primeres ràfegues de paperets totes les cares de la plaça s'il·luminen, és un rellamp, i el somriure transforma les mirades dels assistents. Tota la Plaça Major es transforma pel diluvi de paperets que atrau les mirades seguint-los en la seua volada caprichosa, ara agrupats ara solitaris, oscil·lant, llançant, davallant suauament com una neu de volves generoses, tremolant en suspens, vibrant suspesos, vacil·lant, fins que s'estavellen contra la gent, contra el terra. Alguns acaben arrossegats pel vent en racons i forats inesperats, i allí es poden quedar de testimoni molts dies.

En un tancar i obrir d'ulls es veu que els paperets tenen uns versets, ¿què diran aquests versets? És una pregunta evident, facili de respondre: frases al·lusives i d'exaltació de la festa, del patró, de la població, versos que han baixat del cel, més o menys senzills o evidents, amb la missió de connectar-nos collectivament en un imaginari social i festiu. Al llarg dels anys, els textos d'aquests paperets hauran tingut moltes variacions, fóra curiós buscar-ho alguna vegada, perquè un paper escrit sempre porta un missatge i té una funció de comunicació. Fa seglest ja que aquestes formes d'expressió, considerades literatura efímera, apareixen en contextos informals o festius com és ara el cas que tractem.

En el present, a Banyeres de Mariola, aquests paperets tenen un sentit amablement beatific i festiu, potser no sempre ha passat així, en altres llocs sovint tenen una

intenció burlesca, crítica o satírica, integrada socialment. M'han contat que el senyor Gori Molina Ribera es va fer càrec d'aquesta pluja de paper al llarg de la seua vida i, després d'ell, la Confraria de Sant Jordi és qui diligentment se n'ocupa, i que hi continua! Tot i les possibles coincidències, els citats paperets amb versets o redolins, entre altres llocs, també es poden trobar a Alcoi, on es tiren en la processó dels Xulets o de l'Encontre, que té lloc a trenc d'alba el Diumenge de Glòria; a Ondara, també la mateixa matinada de Glòria, en la processó es tiren caramels i uns paperets de seda amb els versets («Alleluia, al-lleluia, Crist ha resuscitat»), després de la baixada d'un xiquet caracteritzat d'angelet des de la Torre del Relotge. I, sota altres formes, ara en els cartelllets de les falles valencianes, trobem una presència important d'aquesta literatura festiva alhora que efímera, però vigorosa, i sempre amb diferents graus de sàtira i crítica.

Així, tornant al context dels moros i cristians, igualment trobem una llarga tradició de versos, que en algun moment es transmetrien oralment, després convertits

Foto: Josep Miquel Martínez Ferre, 2002.

en impresos efímers han circulat fins ara i no han desaparegut del tot, per més que se'n presta poca atenció. Es tracta de composicions burlesques, potser quartetes, decimetes, romances o poemes llures, que soLEN aparéixer en un full volander parlant de la festa, del capità, de la banderera, de la capitania, d'una filà i del que siga. En efecte, la festa conté molts elements humorístics i de crítica que, per diversos motius, civils o religiosos, en uns casos persisteixen i en altres desapareixen; el fenomen, en tot cas, té una llarga tradició i representa una llei de compensació festera. Recordem que en la banda de l'humor en la festa podem emmarcar, sobretot, les ambaixades humorístiques, la mahoma amb el seu paper d'interacció en diversos actes de la festa, el cercavila amb els fanals en forma de figures que cremaran, el recitat de poesies a la capitania...

Ve de molt antic aquesta tradició, procedent dels segles medievals, però en l'època del barroc (entre el 1600 i el 1750) s'accentua amb motiu de celebracions i commemoracions religioses i civils, ja siguin ocasionals o bé cicличiques, llavors prenen vol una gran quantitat de manifestacions festives en les quals, a més dels paperets, concorre una determinada escenografia, danses d'arquets, parlaments, gegants i nans, lluites, arcs triomfals, carrosses, fonts ocasionals de vi, coets, i els elements més inesperats o improvisats que només duraran el que dura la celebració.

Ara no sé detallar tots els elements de la festa, però tinguem en compte que principalment aquesta es configura amb la tensió entre les dualitats: serietat/humor, religiós/profà, reglat/esportani, les quals s'alternen estretament a fi que la festa es desenvolupi com de costum és esperable; quan s'hi descompensa un aspecte es produiran sentiments nous que podran readaptar-se novament, millor o pitjor, fins que pareguen de l'estructura de sempre, és a dir, tradicionals, més o menys.

Així, ja veiem que la paraula impressa té un gran protagonisme en la festa, ara en forma de fullets volanders, i tant que volanders, perquè en els casos de Banyeres, Alcoi i Ondara han d'arribar per l'aire i ocupar tot l'espai possible. Són paperets, no és confeti, com és evident, per les seues dimensions semblen un paperet de fumar i això encara els permet fer l'aparença d'una pluja amb tot el seu simbolisme. L'efecte aconsegueix de semblar una pluja és convincent i, així, sense renunciar al primer ob-

jectiu que és escampar versos exaltant la festa, s'hi provoca una emoció en la gent, la vinguda de paraules, de versos resonant en l'aire. El confeti té igualment aquell efecte conegut d'abraçada, d'immersió que contagia d'alegria, no és el cas d'ara, però faig referència a un acte en què el confeti si que arriba a crear una atmosfera molt especial, això es produeix en la Festa d'Eix, en el Misteri. Aci el confeti no és paper, es denomina oripell (paper sobrebadura, antigament làmines de coure pintades) i produeix uns efectes de llum divinal que corprén, sobretot en el moment de la coronació de la Mare de Déu. També és llançat per part dels àngels en la mangrana (des de mocadors que duen lligats als punys), apareix encara com ornament dels aparells aeris i en la palma daurada.

Em permet apuntar aquestes comparances sense ànim de fer passar bou per bestia grossa, i conscient de l'esquematisme intento posar de relleu l'amplitud del fenomen de papers caiguts del cel, un efecte aeri portador de missatges més o menys sublims, en relació amb una determinada celebració que es troba plena de símbols i detalls que moltes voltes han perdut els significats originaris o bé s'han tergiversat. Així, quan som humils i mantenim i representem les tradicions populars amb fidilitat, revivim certs valors i també certs sabers que tenen plenament sentit en els nostres dies, en els quals també tenim el seu lloc les emocions i vivències que provoca la festa.

QUARTETA

*Ja podeu mirar-ho bé,
que Sant Jordi, amb molta traça,
d'un diluvi de paper
omplirà tota la plaça.*

DECIMETA

*¡Voleu saber la carrera
que la processó hui fa?
La plaça i carrer Majors,
per Felip Quart i Laporta,
creuarà l'Àngel Torà,
seguidrà dreta Laporta
i entrerà pel de Sant Pere
al de la Creu fins l'Església.
Ja teniu en deu ratlletes
tota la volta explicada.*